

ศึกษารูปแบบการจัดการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมวัดเกริ่นกฐิน
อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

A Study of the Vipassanābhāvanā Teaching Model and Method of Wat
Kroen Kathin Buddhist Meditation Center, Ban Mi District, Lop Buri
Province

พระใบฎีกาวิจารณ์ ขนติโก Phrabaideeka Vijarn Khantiko¹

E-mail : phrawicarnthinphu@gmail.com

ศุภกาญจน์ วิชาณาติ, Supakan Vichanati²

Received: March 6, 2021 Revised: March 12, 2021

Accepted: May 12, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของสารนิพนธ์เรื่อง รูปแบบการจัดการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมวัดเกริ่นกฐิน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิธีการปฏิบัติกรรมฐานในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมวัดเกริ่นกฐิน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี โดยระเบียบวิธีวิจัยเชิงเอกสาร ผลการวิจัยพบว่าการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนามีทั้งสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน หลักปฏิบัติกรรมฐานที่สมบูรณ์ที่สุดปรากฏอยู่ในมหาสติปัฏฐานสูตร ว่าด้วยการเจริญสติปัฏฐานสูตรใหญ่ ด้านปัญหาและอุปสรรคในการสอนวิปัสสนากรรมฐานของสำนักปฏิบัติธรรมวัดเกริ่นกฐิน พบว่า มีปัญหา 4 ข้อ คือ 1) ปัญหาที่เกิดจากผู้ปฏิบัติบางส่วนมิได้มีศรัทธามาแต่เบื้องต้น 2) ปัญหาที่เกิดจากความแตกต่างของช่วงวัยเป็นปัญหาแก่พระวิปัสสนาจารย์ในการที่จะให้ธรรมะหรือจัดกิจกรรมให้เหมาะสม 3) ปัญหาที่เกิดจากการยึดติดในรูปแบบที่เคยปฏิบัติ ทำให้เกิดปัญหาในการปรับตัว และเป็นอุปสรรคต่อการสอนของพระวิปัสสนาจารย์ 4) ปัญหาที่เกิดจากการสอบอารมณ์กันเองในหมู่ผู้ปฏิบัติ จึงมีผลเสียต่อผู้ปฏิบัติโดยตรง ด้านการวิเคราะห์รูปแบบและวิธีการ

---

¹ สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย / Palisueksabuddhaghosa Nakronprathum compus Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

² มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร/ Phranakhon Rajabhat University.

สอนวิปัสสนากรรมฐาน พบว่า แบ่งออกเป็นสองรูปแบบ คือ รูปแบบที่เน้นสมถะ และรูปแบบที่เน้นวิปัสสนาตามแนวสติปัฏฐาน 4 ไม่ผิดที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทแต่อย่างใด

คำสำคัญ: (รูปแบบการสอน), (วัดเกริ่นกฐิน), (วิปัสสนาภาวนา)

Abstract

This article was a part of research paper entitled ‘A Study of the Vipassanābhāvanā Teaching Model and Method of Wat Kroen Kathin Buddhist Meditation Center, Ban Mi District, Lop Buri Province’ aiming at study mediation practicing method in the Theravada Buddhist scripture, and Vipassanabhavana teaching model of Wat Kroen Kathin, Buddhist Meditation Center, Ban Mi district, Lop Buri province. The research was a kind of documentary method. The results of this research indicated that there are 2 types of insight practice, *Samatha* and *Vipassana*. The most complete insight meditation had been found in *Mahasatipatthanasutta* referring to the great discourse on the establishing of mindfulness. Problems and obstacles of Vipassana meditation teaching at Meditation Center at Wat Kroen Kathin, found that: 1) problems arising from some practitioners who do not have confidence from the beginning, 2) problems arising from age differences which became very hard to arrange the proper Dharma or organize appropriate activities, 3) problems arising from previous experiences of practical method of meditators, 4) problems arising from insight interview tests among the practitioners themselves because interview by themselves causes negative impact to the practitioners directly. For the analysis of patterns, methods of insight meditation teaching found that there were two patterns, i.e., one pattern that emphasizes on serenity or *Samatha* and the other pattern emphasizes insight based on *Mahasatipatthana* which is not different from other Buddhist meditation centers in Thailand. Buddhist Meditation Center of Wat Kroen Kathin, has adopted the same model to insight teaching methods. This pattern was not different from the main patterns found in the scriptures of Theravada Buddhism.

Key words: (Teaching Model), (Wat Kroen Kathin), (Insight Development)

1. บทนำ

พระพุทธศาสนามุ่งเน้นเรื่องการพ้นทุกข์ และสอนให้รู้จักทุกข์และวิธีการดับทุกข์ ให้พ้นจากอวิชชา หรือความไม่รู้ความจริงในธรรมชาติ อันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์จากกิเลสทั้งปวง คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง เน้นการศึกษาทำความเข้าใจ การโยนิโสมนสิการด้วยปัญญา และพิสูจน์ทราบข้อเท็จจริง เห็นเหตุผลว่า เพราะสิ่งนี้มีสิ่งนี้จึงมี³ จนเห็นตามความเป็นจริงว่าสรรพสิ่งในธรรมชาติเป็นไปตามกฎพระไตรลักษณ์ และสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกฎแห่งกรรม แล้วเลือกใช้หลักธรรมในพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับผลที่จะได้สิ่งที่ปรารถนาอย่างถูกต้องด้วยความไม่ประมาทในชีวิต ทำให้มีความสุขในทั้งชาตินี้ และชาติต่อ ๆ ไป ด้วยการสั่งสมบุญบารมี ตลอดจนปรารถนาในพระนิพพานอันเป็นคุณสมบัติของผู้มีปัญญา เพราะพิจารณาเห็นความเกิด และความดับอันเป็นอริยะ ชำแรกกิเลส ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ⁴

หลังจากพระพุทธองค์ได้เสด็จสมาธิกับท่านอาฬารดาบสและอุทกดาบสจนจบหมดแล้ว ท่านทรงรู้นั่นไม่ใช่ทางพ้นทุกข์ จึงแสวงหาทางหลุดพ้นต่อไป จนในที่สุดได้ทรงค้นพบการปฏิบัติเพื่อเข้าถึงความหลุดพ้นจากกิเลสในใจ ด้วยการปฏิบัติแนวทางสายกลาง โดยไม่ติดสุขหรือทุกข์สุดโต่งเนื่องจากการปฏิบัติแต่สมาธิอย่างเดียว ไม่ทำให้หลุดพ้นจากอสาвањеกิเลสได้ หลักการปฏิบัติที่พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้และสอนให้ปฏิบัติตาม คือ หลักสติปัฏฐาน 4 ทางกาย เวทนา จิต และธรรม หรือวิปัสสนาภาวนา ซึ่งเป็น เอกายนมรรค ที่เป็นวิธีทางพ้นทุกข์ทางเดียวเท่านั้น พุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า “ทางนี้เป็นทางอันเอก หรือเป็นทางเดียวเท่านั้น เพื่อทำกาย วาจา ใจ ของสรรพสัตว์ให้บริสุทธิ์ เพื่อดับความเศร้าโศก และความคร่ำครวญ เพื่อดับความทุกข์กาย และความทุกข์ใจ เพื่อบรรลุนิพพานธรรม คืออริยมรรคและเพื่อทำพระนิพพานให้แจ้ง ทางนี้ได้แก่ สติปัฏฐาน 4”⁵

ปัจจุบันนี้ ผู้ที่ทำหน้าที่สอนสมาธิภาวนามีอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ละท่านได้สอนหลักการและวิธีปฏิบัติที่แตกต่างกันไป โดยประยุกต์ใช้ภาษาและวิธีการต่าง ๆ มาผสมผสานกับหลักการที่มีมาในพระคัมภีร์ตามความเข้าใจของแต่ละท่านจึงทำให้มีสำนักปฏิบัติที่หลากหลายและมีลักษณะเฉพาะของแต่ละสำนักแตกต่างกันไป ด้วยสาเหตุดังกล่าวนี้ แต่ละสำนักจึงมีแนวการสอนที่แตกต่างกัน มากบ้าง น้อยบ้าง ทั้งในด้านจุดมุ่งหมายและวิธีการปฏิบัติ เมื่อมีความหลากหลายมากขึ้น ย่อมมีบางแนวทางที่บิดเบือนผิดเพี้ยนไปจากจุดมุ่งหมาย และวิธีการ

³ ม.ม. (ไทย) 12/404/438.

⁴ ที.ปา. (ไทย) 11/317/307.

⁵ ที.ม. (ไทย) 10/405/340.

ปฏิบัติที่แท้จริงในพระพุทธศาสนามากขึ้นเช่นกัน ซึ่งเกิดจากสาเหตุสำคัญคือการมองข้ามองค์ความรู้ที่แท้จริงจากพระคัมภีร์บาลี มุ่งเพียงแต่ระดับวิธีการปฏิบัติเท่านั้น ดังนั้น หากสำนักหรือกลุ่มปฏิบัติต่าง ๆ หันมาสนใจในเรื่ององค์ความรู้จากพระคัมภีร์บาลีมากขึ้น ไม่มุ่งเน้นแต่เฉพาะการปฏิบัติตาม ๆ กันเพียงอย่างเดียว ก็จะทำให้การปฏิบัตินั้นเป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องยิ่งขึ้น⁶

ปัจจุบันวัดเกริ่นกฐิน โดยพระครูสังฆรักษ์ภัทรภณ เขมปญโญ เป็นเจ้าอาวาส นับว่าเป็นวัดที่มีความสำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของจังหวัดลพบุรี แม้วัดแห่งนี้จะไม่ได้ตั้งอยู่ในตัวเมือง แต่พุทธศาสนิกชนก็มักจะเดินทางมาสู่วัดเกริ่นกฐินนั้น ทำบุญไหว้พระและปฏิบัติธรรม ประกอบกับสภาพของวัดเกริ่นกฐินในปัจจุบันมีความกว้างขวางขึ้นมากและมีสิ่งก่อสร้างที่ขนาดใหญ่และบริเวณวัดที่ตกแต่งเอาไว้ได้อย่างสวยงามและร่มรื่นยิ่งนัก และวัดเกริ่นกฐิน ยังสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดลพบุรี แห่งที่ 4 มติมหาเถรสมาคม มติที่ 375/2559 เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2559 พระเทพเสนาบดี เจ้าคณะจังหวัดลพบุรี ประธานคณะกรรมการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ขออนุมัติจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดลพบุรี⁷

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของสารนิพนธ์เรื่อง “ศึกษารูปแบบการจัดการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมวัดเกริ่นกฐิน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี” สำหรับวัตถุประสงค์ที่ต้องการนำเสนอในบทความนี้มี 2 ข้อ คือ

2.1 เพื่อศึกษาวิธีการปฏิบัติธรรมฐาน (วิปัสสนากรรมฐาน) ในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท

2.2 เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรม วัดเกริ่นกฐิน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิจัยแบบการจัดการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรม วัดเกริ่นกฐิน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรีนี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มี

⁶ พระภาวนาพิศาลเมธี วิ. (ประเสริฐ มนต์เสวี), *อานาปานสติภาวนา*, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์, 2562), หน้า 1-2.

⁷ สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ภัทรภณ เขมปญโญ, เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดเกริ่นกฐิน จังหวัดลพบุรี, 30 สิงหาคม 2563.

การเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ พระวิปัสสนาจารย์ผู้ดำรงตำแหน่งพระอาจารย์สอนภาวนาในสถานปฏิบัติธรรม วัดเกริ่นกฐิน จังหวัดลพบุรี ขอคำสัมภาษณ์ 3 รูป/คน

- 1) พระครูสังฆรักษ์ภัทรภณ เขมปญโญ
- 2) พระปริดา ฐิริปญโญ พระวิปัสสนาจารย์
- 3) นางสาวสมใจ พร้อมเจริญ

ผู้ปฏิบัติธรรม ซึ่งมีโครงการปฏิบัติธรรม หรือสอนวิปัสสนาภาวนาต่อเนื่องตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ คือ 5 วัน 7 วัน⁸ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยเป็นสองส่วน คือ ขอบเขตด้านเอกสาร เพื่อกำหนดเอกสารที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ขอบเขตด้านเนื้อหา เพื่อกำหนดขอบเขตเนื้อหาในประเด็นหัวข้อต่าง ๆ

4. ผลการวิจัย

การศึกษาวิธีการสอนวิปัสสนาภาวนาในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทนั้นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ท่านมีวิธีการสอนเฉพาะบุคคลเป็นราย ๆ ไป เพราะพระองค์ท่านทรงรู้อารมณ์นิสัยของแต่ละบุคคล จึงเป็นเรื่องง่ายในการสอนพุทธบริษัท ถึงตอนนี้ไม่มีพระองค์ท่านอยู่แต่พระองค์ท่านก็ได้แสดงหลักพุทธธรรมที่สำคัญหมวดหนึ่งในพระพุทธศาสนา โดยเมื่อกล่าวถึงเรื่องของจิตนั้นจะมุ่งเน้นไปที่การมองลักษณะของปุถุชนที่เป็นพื้นเพนิสัย หรือจิตที่อยู่ในตัวตนของแต่ละคนเป็นหลัก ซึ่งมีทั้งส่วนดีและส่วนที่เสีย ที่แตกต่างกัน และปะปนกันไป มนุษย์เรานั้น トラบใดที่ยังไม่ได้เข้าสู่การฝึกจิตให้ดีแล้ว และยังคงดำเนินชีวิตอย่างเช่นธรรมดาสามัญเป็นปุถุชนคนเดินดิน ก็ย่อมมีจิตในตัวเองทั้ง 6 จิต เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในการที่จะช่วยให้มนุษย์เรารู้จักตัวเองมากขึ้นทั้งเป็นหนทางที่จะนำไปสู่การพัฒนาตัวเองได้ การประพฤติปฏิบัติไว้หลายอย่าง เช่น หลักการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ก็คือการนำหลักสติปัญญา 4 มาปฏิบัตินั่นเอง

พระพุทธองค์ทรงมีหลักการการสอนวิปัสสนาที่หลากหลายเพื่อยังประโยชน์สูงสุดให้บังเกิดแก่บรรดาพุทธบริษัท ให้ตรงตามอัธยาศัยของแต่ละบุคคลที่ได้สั่งสมปัญญาบารมีมา มากน้อยต่างกัน ดังนี้

---

⁸ สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ภัทรภณ เขมปญโญ, เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดเกริ่นกฐิน จังหวัดลพบุรี, 30 สิงหาคม 2563.

หลักการสอนของพระพุทธเจ้าสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงใช้หลักปาฏิหาริย์ 3 ประกอบการสอนวิปัสสนาภาวนา

1) อิทธิปาฏิหาริย์คือการแสดงฤทธิ์ต่างๆ ที่เหนือจากคนธรรมดา เป็นความสามารถที่เกิดจากการได้อิทธิญา พระพุทธเจ้าทรงใช้อิทธิปาฏิหาริย์เมื่อเห็นว่าควรใช้ ฤทธิ์ที่ชี้ให้เห็นแตกต่างกันออกไปการสอนแต่ละบุคคลจะไม่เหมือนกันเพราะผู้ที่พระพุทธเจ้าทรงสอนนั้นมีอุปนิสัย มีจริต มีปัญญาไม่เท่ากัน บางรายมีทิฐิมานะถือตัวว่ามีความรู้มากมีปัญญา มากมีชาติตระกูลสูง หรือบางรายเป็นเจ้าลัทธิ เจ้าศาสนา มีสาวกจำนวนมาก เช่น ชฎิล 3 พี่น้อง การสอนผู้ที่มีทิฐิมานะที่แรงกล้าจำพวกเจ้าลัทธิทั้งหลาย ต้องใช้อิทธิปาฏิหาริย์หรือในบางครั้งเพื่อประโยชน์สูงสุดในการสอน พระองค์ก็ทรงใช้ฤทธิ์ เช่นในกรณีที่ทรงแสดงธรรมแก่ ยสะกุลบุตร เป็นต้น

2) อาเทศนาปาฏิหาริย์คือการทลายใจผู้อื่นได้เป็นอัศจรรย์ พระพุทธเจ้าทรงมีญาณพิเศษที่สามารถล่วงรู้ความนึกคิดของผู้อื่นได้ มีบางครั้งที่ทรงใช้วิธีแสดงฤทธิ์ต่างๆ เพื่อข่มมานะทิฐิมานะแล้วยังไม่ได้ผล จึงใช้วิธีอาเทศนาปาฏิหาริย์เสริมด้วย เช่น ทรงแสดงฤทธิ์ต่างๆ แก่ ชฎิล 3 พี่น้องพระพุทธเจ้าทรงแสดงฤทธิ์หลายครั้ง คือ ครั้งที่ 1 ทรงบังหวนเป็นควันไฟสู้กับพญานาค ครั้งที่ 2 ท้าวมหาราชทั้ง 4 เข้าเฝ้าเพื่อฟังธรรม ครั้งที่ 3 ท้าวสักกะจอมเทพเข้าเฝ้าฟังธรรม ทำให้สถานที่แห่งนั้นสว่างไสวไปด้วยรัศมีครั้งที่ 4 ท้าวสหัมบดีพรหมเข้ามาหาเพื่อฟังธรรม ทำให้สถานที่นั้นสว่างไสวไปด้วยรัศมีครั้งที่ 5 จึงเสด็จไปยังอุตตรกุรุทวีป

ทรงนำบัณฑิตจากทวีปนั้นมาเสวยที่ริมสระอินดาต ประทับพักกลางวัน ณ ที่นั้นจากนั้นก็เกิดปาฏิหาริย์หลายอย่างที่ทำให้ชฎิลเกิดความสงสัย แต่ถึงจะเห็นปาฏิหาริย์เหล่านั้นหลายต่อหลายครั้งก็ยังไม่ยอมลดละทิฐิมานะของตนลงได้ ยอมรับในพระปริชาสามารถของพระพุทธเจ้า แต่ไม่ยอมรับว่า เป็นพระอรหันต์ ในที่สุดทรงดำริว่า โมฆะบุรุษนี้คงจักมีความคิดอย่างนี้ไปอีกนานว่า พระมหาสมณะนี้มีฤทธิ์มากมีอานุภาพมากจริง แต่ก็ยังไม่ได้เป็นพระอรหันต์เหมือนเราแน่ อย่างไรก็ตามเลย เราพึงให้ชฎิลนี้สลดใจ จึงได้ตรัสกับชฎิลอุรุเวลกัสสปะว่า กัสสปะท่านไม่ใช่พระอรหันต์แน่ ทั้งยังไม่ถึงอรหัตมรรค แม้ปฏิปทาของท่านอันจะเป็นเหตุให้เป็นพระอรหันต์หรือถึงอรหัตมรรคก็ยังไม่มิลำดับนั้น อุรุเวลกัสสปะได้ชบศิระยะลงแทบพระบาทพระผู้มีพระภาคกราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า ข้าพเจ้าพึงได้รับการบรรพชาพึงได้รับการอุปสมบทในสำนักของพระผู้มีพระภาคเจ้าถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิต⁹

⁹ ดูรายละเอียดใน ที.สี. (ไทย) 9/150-253/48-86.

3) อนุศาสน์ปาฏิหาริย์ปาฏิหาริย์คือคำสอนที่เป็นอัศจรรย์ คำสอนที่เป็นจริง สอนให้เห็นจริง และนำไปปฏิบัติได้ผลจริง พุทธองค์ทรงสรรเสริญอนุศาสน์ปาฏิหาริย์มากกว่า ปาฏิหาริย์อย่างอื่นเพราะสอนเป็นอัศจรรย์จนผู้ฟังเกิดเข้าใจเห็นจริงตามทีสอน ทำความเลื่อมใสศรัทธาก็เกิดขึ้นได้ โดยทั่วไปผู้ที่สอนอาจไม่มีฤทธิ์ปาฏิหาริย์ หรือไม่สามารถรู้ได้ถึงความคิดของคนอื่น แต่ก็ยังสอนได้ อิทธิปาฏิหาริย์และอาเทศนาปาฏิหาริย์ต้องใช้ความสามารถเฉพาะตัวจึงจะทำได้ เช่น พระพุทธเจ้าและเหล่าพระอริยสาวกผู้มีอิทธิฤทธิ์ อิทธิฤทธิ์ พระพุทธเจ้าไม่ทรงสรรเสริญปาฏิหาริย์ทั้งสองอย่างเบื้องต้น เพราะเป็นไปเพื่อความหลอกลวงได้ง่าย แต่ทรงสรรเสริญอนุศาสน์ปาฏิหาริย์ที่แสดงธรรมไปโดยลำดับ¹⁰ โดยยึดหลักพระธรรมกถึกมาเป็นแนวทางในการแสดงธรรม

การสอนวิปัสสนากรรมฐานตามแนวคำสอนของสำนักปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมวัดเกริ่นกฐิน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี เป็นตามหลักการปฏิบัติวิปัสสนาตามแนวสติปัฏฐาน 4 ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ โดยเน้นการกำหนดรู้อิริยาบถเป็นหลักก็ตาม แต่รูปนาม ที่ปรากฏย่อมส่งผลถึงเวทนา จิต และธรรมได้ทั้งสิ้น ผู้ปฏิบัติที่กำหนดรู้ด้วยสติอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสาย ก็ย่อมได้รับผลของการปฏิบัติได้ด้วยตนเอง และหากว่ามีบุญบารมีมากพอไม่ลดละความเพียร ตั้งใจปฏิบัติเรื่อยไป ก็ย่อมที่จะก้าวล่วงทุกข์ พ้นไปจากวิภวสงสารได้ในที่สุด โดยใช้วิธีการสอนตามที่พระพุทธองค์ทรงเลือกใช้ นั่นคือ การแสดงธรรม การสนทนาธรรม การตอบปัญหาและการใช้กฎระเบียบข้อบังคับ เพื่อให้การปฏิบัติดำเนินไปได้โดยสะดวก

ศึกษาวิเคราะห์การบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมวัดเกริ่นกฐิน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี เชิงพุทธบูรณาการ โดยนำพุทธธรรมมาบูรณาการเข้ากับศาสตร์สมัยใหม่ได้ ดังนี้แนวคิดการบริหารเชิงพุทธ เปนการทำงานด้วยสติปัญญาด้วยความหวังดีต่อสังคม เปนหลักแนวทางการจัดการด้านสถานที่การบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมวัดเกริ่นกฐิน จัดได้วาเปนสัญลักษณ์แห่ง ความมรริ่น เปนที่อยู่ของผูมีความบริสุทธิ์สะอาด ทางกาย วาจา ใจ เจาสักนัปฏิบัติธรรมวัดเกริ่นกฐิน ไดมศึกษาตุงานของสำนักปฏิบัติธรรมที่อื่น ๆ ที่มีมาตรฐาน แลวนำมาปรับปรุงใหม่มีความมรริ่น ใเปนสถานที่สัปปายะ 7 อย่าง¹¹ นาเขาไปปฏิบัติธรรม มีความสะอาดโดยเนนให้เกิดความเป็นระเบียบ ซึ่งสัปปายะ 7 อย่าง คือ

¹⁰ ดูรายละเอียดใน ที.สี.อ. (ไทย) 9/485/323.

¹¹ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 25, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิตภัณณ์, 2556), หน้า.

1 อาวาสลับปายะ ที่อยู่เปนสุขสบาย คือ ทำให้อัดเปนมาราม เปนที่รมรื่นรมย์เป็นรมณีสถานเจริญตา สบายใจแกผู้พบเห็น เปนศูนย์กลางของชุมชนทั้งดานวัตถุและจิตใจ

2 โคจรลับปายะ ที่เที่ยววิณฑบาทเหมาะดีคือ มีหมู่บ้านหรือชุมชนที่มีอาหารบริบูรณ์อยู่ไม่ไกลไม่ไกลเกินไป

3 ภัตตลับปายะ การพุดคุษที่เหมาะสม คือ พุดคุษกันแต่ในกถาวัตถุ10 และพุดแต่พอประมาณ

4 บุคคลลับปายะ บุคคลเปนที่สบายเปนกัลยามิตร ทั้งบุคคลภายในวัดหรือบุคคล ที่เกี่ยวของกับวัด คนวัดแบ่งออกเปน 4 ประเภท คือ พระภิกษุสามเณร อุบาสก และอุบาสิกา

5 โภชนลับปายะ อาหารเปนที่สบายตา ตามปกติเมื่อมีที่อยู่แลวตองคำนึงถึงการกินอาหาร การจัดสวัสดิการเรื่องอาหาร

6 อุตุลับปายะ ดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมเปนที่สบาย ไมหนาวเกินไป ไมร้อนเกินไป เปนตน และ

7 อิริยาปถลับปายะ อิริยาปถเปนที่สบาย คือ คนบางคนถูกกับการเดินจงกรม คนบางคนถูกกับการนั่งตลอดจนมีการเคลื่อนไหวที่พอดี ทั้งหมดนำมาบูรณาการกับการบริหารตามหลักศาสตร์สมัยใหม่¹²

สำนักปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมวัดเกริ่นกฐิน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ในการบริหารทรัพยากรดานต่างๆ ดวยหลัก 4 M ไตแก บุคลากร(Man) เงิน (Money) วัสดุ อุปกรณ์ (Material) และ การบริหาร (Management) และดวยกระบวนการบริหารจัดการวิเคราะห์หลัก SWOT เพื่อให้เกิดกระบวนการทำงานรวมกันให้เปนไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุด และเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของสำนักปฏิบัติธรรมวัดเกริ่นกฐิน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

ความสอดคล้องของการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมวัดเกริ่นกฐิน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ถึงแม้จะมีรูปแบบที่ปลีกย่อยออกไป แตรูปแบบการสอนที่มีความสอดคล้องกับคัมภีรทางพระพุทธศาสนาก็นับว่ามีความสำคัญ และเป็นหลักประกันว่าจะไม่เปนการนำผู้ปฏิบัติออกนอกทาง การปฏิบัติก็คือการให้ผู้ปฏิบัติมีสติ ได้กำหนดรูสภาวะปัจจุบันสภาวะธรรมที่เกิดขึ้นเปนปัจจุบัน สภาวะนั้นไมไดอยู่ที่ความคิด หรือจง

---

¹² พระวีระศักดิ์ชัยธมฺโม (สุวรรณวงศ์), แนวทางการจัดการวัดสันติสุขตามหลักลับปายะ7: กรณีศึกษาวัดธารน้ำ จังหวัดสุราษฎร์ธานี,วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์,มจร ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 2563,หน้า บทคัดย่อ.

ใจปรุ่งแตงขึ้นมา แต่เปนสภาวะเกิดขึ้นเองสามารถกำหนดรู้ตามสภาวะใช้คำวาหนอ ความรูปรากฎอยู่ที่ฐานทั้ง 4 คือ ฐานกาย ฐานเวทนา ฐานจิต และฐานธรรม กายธรรม กายธรรมในอริยสัจจ กายธรรม มีการเดิน¹³ การยืนนั่ง¹⁴นอน ฯลฯ

การสอบอารมณ์มีหลายวิธีซึ่งแล้วแต่พระวิปัสสนาจารย์แต่ละรูปจะนำมาใช้แต่โดยสรุปแล้วการสอบอารมณ์เป็นการตรวจสอบสภาวะธรรมของผู้ปฏิบัติซึ่งสามารถช่วยให้คำแนะนำวินิจฉัย ประเมินผลในการปฏิบัติ การให้คำแนะนำเพื่อให้ปฏิบัติถูกทางเพื่อผลความก้าวหน้าของผู้ปฏิบัติกรรมฐานวิปัสสนาภาวนาต่อไป

5. บทสรุป

พระพุทธศาสนาเน้นเรื่องการพ้นทุกข์ และสอนให้รู้จักทุกข์และวิธีการดับทุกข์ ให้พ้นจากอวิชชา หรือความไม่รู้ความจริงในธรรมชาติ อันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์จากกิเลสทั้งปวง คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง เน้นการศึกษาทำความเข้าใจ การโยนิโสมนสิการด้วยปัญญา และพิสูจน์ทราบข้อเท็จจริง เห็นเหตุผลว่า เพราะสิ่งนี้มีสิ่งนี้จึงมี จนเห็นตามความเป็นจริงว่าสรรพสิ่งในธรรมชาติเป็นไปตามกฎพระไตรลักษณ์ และสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกฎแห่งกรรม วิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท เป็นการปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน 4 คือ การพิจารณา กาย เวทนา จิต ธรรม ใช้วิธีการเจริญสติพิจารณา กายโดยใช้สติกำหนดรู้อาการ โดยมีรูปนามเป็นอารมณ์ จนประจักษ์แจ้งในพระไตรลักษณ์ซึ่งมีการปฏิบัติอยู่ 4 รูปแบบ คือมีรูปแบบที่มีการเจริญสมถภาวนานำหน้า การเจริญวิปัสสนาภาวนานำหน้าการปฏิบัติทั้งสมถะและวิปัสสนาควบคู่กันไป และการพิจารณาความฟุ้งในธรรมเป็นอารมณ์โดยผู้ปฏิบัติต้องถึงพร้อมด้วยสติ สัมปชัญญะและมีความเพียรเพากิเลส มั่นสังเกตและปรับอินทรีย์ของตนให้พอดีอยู่เสมอ เพราะการปฏิบัติวิปัสสนาตามแนวสติปัฏฐาน 4 ศึกษาปัญหาอุปสรรคในการสอนวิปัสสนากรรมฐานของสำนักปฏิบัติธรรมวัดเกริ่นกฐิน อำเภอ บ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี สภาพปัญหาและอุปสรรคในการการปฏิบัติก็มีพื้นฐานของสำนักปฏิบัติธรรม วัดเกริ่นกฐิน อำเภอ บ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี พบวาปัญหาที่เกิดจากปฏิบัติบางสวนไม่ได้มีศรัทธามาแต่เบื้องต้น เปนปัญหาที่เกิดจากตัวผู้ปฏิบัติเอง กล่าวคือมีผู้ปฏิบัติบางสวนไม่ได้มาปฏิบัติด้วยความศรัทธาจริง ๆ ดานการวิเคราะห์รูปแบบและวิธีการสอนวิปัสสนา

¹³ ที.ม. (ไทย) 10/375/304.

¹⁴ พระโสภณมหาเถระ อัครมหาบัณฑิต (มหาสิสยาตอ), มหาสติปัฏฐานสูตร ทางสุพุทธนิพนพาน, แปลโดย พระคันธสาราภิวงศ์, พิมพ์ครั้งที่ 3, (นครปฐม: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ซีเอไอ เซนเตอร์ จำกัด, 2551), หน้า 43.

กรรมฐานในสำนักปฏิบัติธรรม วัดเกริ่นกฐิน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี นั้นพบว่า รูปแบบและวิธีการสอนวิปัสสนากรรมฐานในจังหวัดลพบุรี แบ่งออกเป็นสองรูปแบบคือ รูปแบบที่เน้นสมถะ และรูปแบบที่เน้นวิปัสสนาโดยตรง ซึ่งก็ไม่ต่างจากสำนักปฏิบัติอื่น รูปแบบการและวิธีการสอนกรรมฐานของสำนักปฏิบัติธรรม วัดเกริ่นกฐินอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี พบว่า รูปแบบทั้งที่เป็นสมถะ คือแบบ พุท โธ และรูปแบบวิปัสสนา คือ ตามแนวสติปัฏฐาน 4 มีรูปแบบการกำหนดอานาปานบรรพ (พองหนอ/ยุบหนอ) และอิริยาบถบรรพ ในหมวดอิริยาบถบรรพนั้น เน้นการกำหนดทั้งในส่วนอิริยาบถใหญ่ และอิริยาบถย่อย จึงมีทั้งสมถะและวิปัสสนาคูกันเพื่อความก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรม

6. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมวัดเกริ่นกฐิน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี กับคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเปรียบเทียบกับหลักสติปัฏฐาน 4 ที่มีอยู่ถึงแม้จะมีรูปแบบที่ปลีกย่อย ออกไปการปฏิบัติก็คือการให้ปฏิบัติมีสติ ได้กำหนดรูสภาวะปัจจุบันสภาวะธรรมที่เกิดขึ้นเป็นปัจจุบัน สภาวะนั้นไม่ได้อยู่ที่ความคิด หรือจงใจปรุงแต่งขึ้นมาแต่เป็น สภาวะเกิดขึ้นเองสามารถกำหนดรูตามสภาวะใช้ตามแนวสติปัฏฐาน 4 ทำให้มีความเข้าใจในหลักการเจริญวิปัสสนายิ่งขึ้นและนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ได้อย่างมีความสุข

สำนักปฏิบัติธรรมวัดเกริ่นกฐินได้กลายเป็นวัดที่ผู้คนส่วนมากรู้จักและคุ้นเคยเป็นอย่างดี ผลสะท้อนดังกล่าวได้เป็นเครื่องยืนยันว่าหลักสปปายะเป็นหลักการที่เกิดสันติสุขภายในวัด ควรที่วัดทุกวัดจะต้องดำเนินการให้ครบทั้ง 7 ข้อ พร้อมทั้งจะต้องทำการปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ ทั้งนี้เพราะว่าสภาพสังคมการเมือง และเศรษฐกิจ ได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว วัดจึงจำเป็นต้องตั้งรับให้ทันต่อสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ ควรบริหารจัดการวัดโดยมีการวางแผน การควบคุมดูแลและการสั่งการ และมีการกำหนดเป้าหมายและความคุ้มค่า พร้อมกับการศึกษาเหตุปัจจัยด้านอื่นๆ เพื่อเสริมสร้างการจัดการวัดให้เกิดสันติสุขต่อไป

เอกสารอ้างอิง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 25. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พลีชัย, 2556.

พระภิกษุวิมลเมธี วิ. (ประเสริฐ มนต์เสวี), อานาปานสติภาวนา, กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์, 2562.

พระวีระศักดิ์ชัยภูมิ (สุวรรณวงศ์)แนวทางการจัดการวัดสันติสุขตามหลักสัปปายะ 7 : กรณีศึกษาวัดธารน้ำ จังหวัดสุราษฎร์ธานี, **วารสารสันติศึกษาปริทัศน์** มจร ปีที่ 3 ฉบับที่ 2. 2563.

พระโสภณมหาเถระ อัครมหาบัณฑิต (มหาสิสยาตอ), มหาสติปัฏฐานสูตร ทางสู่พระนิพพาน, แปลโดย พระคันธสาราภิวังศ์, พิมพ์ครั้งที่ 3, นครปฐม: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ซีเอไอ เซนเตอร์ จำกัด, 2551.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

